

İSTANBUL'A ŞİİRLERLE BAKABİLMEK

Özlem Çalıkoglu

Tarihten günümüze kadar İstanbul'un çok önemli bir yere sahip olmasında bulunduğu coğrafi konumunun etkisinin yanında barındırdığı türlü etnik grupların, kültürlerin de yeri yadsınamaz. İstanbul'un sahip olduğu bu önem ve güzellikler de yaşamımızın her yönüne sirayet etmektedir. Bu çalışmada iddialı olmayan bir biçimde İstanbul'a şiirle bakmak üzerinde duracağım.

İstanbul'dan Beslenen Bir Şiir Dünyası

Güzelliği asırlar boyunca dillere pelesenk olmuş olan İstanbul, birçok romana, şarkıya, filme konu olmuştur. Edebiyat dünyasında ayrı bir yeri olan İstanbul içerisinde bulundurduğu çeşitli kültürler, geçirdiği politik süreçler ve daha başka türlü şeylerin etkisiyle hakkında birçok edebi alanda eserler ortaya konmuştur. Bu alanlardan biri de şiirdir. Şiirin kapılarından içeriye giren İstanbul türlü temalarla şiirin bahçelerinde çeşitli kokuda çiçekler açtırmıştır.

Şiir dünyamızda birçok isim İstanbul üzerine yazdıkları şiirlerde aşk, özlem, kadın gibi bireysel konuların yanında hak, adalet, vatan gibi toplumsal konuları da dillendirmişlerdir. İstanbul yeri gelmiş imkansız bir aşk olmuş, yeri gelmiş bir kadının gözleri olmuştur. Bazen ulaşılması gereken bir hedef, bir devrim türküsünün beşiği olmuştur. Görüyoruz ki İstanbul'a şiir üzerinden bakarken karşımıza birçok pencere açılmaktadır. İstanbul üzerine yazılan bazı şiirlere değinerek bu şehre şiirin gözünden bakmaya, onu şiirlerle anlamaya çalışacağız.

İstanbul kimi şairler tarafından aşk ve sevgi ile yoğrulmuştur. Büyük özlemlerin, umutların İstanbul üzerinden anlatıldığına şahit oluruz. Ümit Yaşar da İstanbul'u şiirlerine çok fazla konuk eden bir şairdir. Hasretini çektiği kişiye duygularını İstanbul'la bağdaştırarak anlatır usta şairimiz.

*Boğaziçi'nden bir vapur geçer
Benim aklımdan da gözlerin geçiyordu
"Bebek" dediler indim
Nereye baksam denizdi*

*Mavi mavi bir hüznün ayaklarının altında
İşte İstanbul, Haliç
Çiçek Pazarı
Beyoğlu
Beyoğlu'nun daracık sokaklarında seni aradım
İçim ürpetilerle dolu, amansız korkularla
İstanbul dedim de seni hatırladım...*

Ümit Yaşar bu dizeleri ile İstanbul'un kendisindeki izlenimlerini, kendisine hissettirdiklerini anlatırken *Üstüme Varma İstanbul* ismini verdiği şiirinde çaresizliğini İstanbul'a isyan ederek anlatmaktadır.

*Sana geldim, içim ümitlerle dolu
Beni sarhoş etme İstanbul, ne olur
Bir gün ben de eririm caddelerinde
Çürür kemiklerim adım unutulur
Yine sen kalırsın dipdiri, sımsacak
Göğün, bulutların, denizlerin kalır
Oynama İstanbul, benimle oynama
Bir gün öldürür beni bu dert, bu kahır
Ezilmiş ellerimin arasında başım
Bu yeryüzünde başka çarem kalmamış
İşte gelip kapılarına dayanmışım
Karşında yıkılmış bir duvar gibiyim
Beni sarhoş etme, başım dönüyor
Üstüme varma İstanbul, kederliyim...*

Birçok imge vardır İstanbul'u anlatan. Bunlardan birdir martılar. İstanbul'da deniz deyince ilk akla gelendir martı kuşları. Ve görüyoruz ki kimi şairlerimizin şiirlerinden kanat çırpıp bize martılar.

*"İstanbul'un mermer taşları;
Başıma da konuyor, konuyor aman martı kuşları..."*
(Orhan Veli)

*"İstanbul deyince aklıma martı gelir
Yarısı gümüş, yarısı köpük
Yarısı balık yarısı kuş..."*
(Bedri Rahmi Eyüboğlu)

Kimi İstanbul temalı şiirler yıllar içinde bestelenmiştir. Bunlardan biri Cem Karaca'nın seslendirdiği o meşhur Orhan Veli şiiridir: *İstanbul'u Dinliyorum*.

*İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı;
Serin serin Kapalıçarşı
Cıvıl cıvıl Mahmutpaşa
Güvercin dolu avlular
Çekiş sesleri geliyor doklardan
Güzelim bahar aylarında ter kokuları
İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı.*

Bestelenen şiirlerden biri de Edip Akbayram'ın *Bekle Bizi İstanbul* ismiyle seslendirdiği Vedat Türkali tarafından kaleme alınan şiirdir. *İstanbul* isimli bu şiir, bir şehre yazılabilecek en güzel şiirlerden biri olarak çıkar karşımıza:

*Boşuna çekilmedi bunca acılar İstanbul
Bekle bizi
Büyük ve sakın Süleymaniye'ne bekle
Parklarınla, köprülerinle, kulelerinle, meydanlarınla
Mavi denizlerine yaslanmış
Beyaz tahta masalı kahvelerinle bekle
Ve bir kuruşa Yenihayat satan
Tophane'nin karanlık sokaklarında
Koyun koyuna yatan
Kirli çocuklarıyla bekle bizi
Bekle zafer şarkılarıyla caddelerinden geçişimizi
Bekle dinamiti tarihin
Bekle yumruklarımız
Haramilerin saltanatını yıksın
Bekle o günler gelsin İstanbul bekle
Sen bize layıksın...*

Sadece son dizelerine yer verdiğimiz şiir aslında çok daha uzundur. İstanbul'un semtlerini en iyi sembollerıyla anlatan bu şiir İstanbul'un yeniden güzelleşeceğine, yeniden halkın elinde özgürlüğünü yaşayacağı günlerin var olacağına inancı gösterir. Nazım Hikmet ise *Sekiz Yüz Elli Yedi* isimli şiiri ile İstanbul'un fethini anlatır mısralarında. İstanbul'un fethi şehri artık Türkleştirmiştir:

*İslam'ın beklediği en şerefli gündür bu;
Rum Konstantiniyye'si oldu Türk İstanbul'u!
Cihana karşı koyan bir ordunun sahibi
Türk'ün padişahı, bir gök yarılır gibi
Girdi, Eğrikapı'dan kır atının üstünde
Fethetti İstanbul'u sekiz hafta üç günde!
O ne mutlu, mübarek bir kuluymuş Allah'ın...*

*Belde-i Tayyibey'i fetheden padişahın
Hak yerine getirdi en büyük niyazını;
Kıldı Ayasofya'da ikindi namazını.
İşte o gündən beri Türk'ün malı İstanbul,
Başkasının olursa yıkılmalı İstanbul.*

İstanbul'a olan sevginin dillerde başka bir haykırışı ise Necip Fazıl tarafından gerçekleştirilir: *"İstanbul benim canım, vatanım da vatanım..."* Bu dizelerde göstermektedir ki, İstanbul'a sahip olmak bir millet için, bir devlet için önemlidir. Çünkü İstanbul öyle bir şehirdir ki dünyanın merkezinde elde edilmesi ayrıcalık sağlayacaktır. İstanbul'un dünya şehirleri içerisinde sahip olduğu güzellikleri bir İstanbul aşığı olan Yahya Kemal de şiirlerinde vurgulamıştır. Ona göre İstanbul'lu olmak ve İstanbul'da yaşamak gerçek anlamda yaşamın kendisidir.

*Sana dün bir tepeden baktım aziz İstanbul!
Görmedim, gezmediğim, sevmemişim hiçbir yer
Ömrüm oldukça gönül tahtına keyfince kurul!
Sade bir semtini sevmek bile bir ömre değer.
Nice revnaklı şehirler görülür dünyada,
Lakin efsunlu güzellikleri sensin yaratan.
Yaşamıştır derim en hoş ve uzun rüyada
Sende çok yıl yaşayan, sende ölen, sende yatan.*

İstanbul öyle bir şehirdir ki sanatımıza, şiirimize kadar aksettirmiştir tüm mevcudiyetini. İstanbul kadar başka hiçbir şehir yoktur dünyada şiirin içerisinde dolanan. Bizim şiirimizde de İstanbul, birçok şairimiz tarafından şiirlerine konu edilmiştir. Kimi şairimiz aşklarını, özlemlerini anlatmıştır İstanbul üzerinden, İstanbul'un güzelliği sevgili ile bir tutulmuştur Ümit Yaşar'ın bir şiirinde dediği gibi *"Sensiz İstanbul bile güzel değilmiş, anladım..."* Kimi şairlerimiz ise İstanbul'u vatanları olarak görmüşlerdir. İstanbul demek vatan demek, milli varlıklarının mevcudiyetinin sağlanması yolunda vazgeçilmez bir unsur olarak görülmüştür.

İstanbul tarihi boyunca insanlar için ayrı bir öneme sahip olmuş, gerek coğrafi konumunun verdiği avantaj, gerek kültürel zenginliği ve doğal güzellikleriyle de bu önemini korumaya devam edecektir. Nice şairlerimiz İstanbul üzerine yazdıkları onca şiirle duygularımızı, düşüncelerimizi yansıtmış, İstanbul'u edebiyat dünyamıza sokmakla kalmayıp bir şehrin bir insan için, bir ülke için, bir millet için ne anlamlar ifade edebileceğini anlatmaya çalışmışlardır. Bu da edebiyatımızı zenginleştirmenin yanında İstanbul'a farklı düşünce pencerelerinden bakabilme olanağı sağlamıştır.